

AD Q. AXIUM.

FRONTO.] Ad M. Bibulum adierunt.

FRONTO.] Si tu nos aliquid adjutare potes.

SUET. *in Jul. Cæs.*] Cæsar in consulatu confirmavit regimen, de quo ædilis cogitavit.

AD CATONEM.

NON. *Plus & multum.*] Nec idcirco mihi desiderandam esse dignitatem meam, quod eam multi impugnarint, sed eo magis recolendam, quod plus desiderarint.

AD CÆRELLIAM.

QUINT. *lib. vi. cap. 3.*] Hæc ¹ aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho.

¹ *Aut animo Catonis*] Aut abruptendam esse vitam; quo pacto Cato Uticensis, ne in Cæsaris manus veniret, mortem sibi conficivit: aut concoquenda hæc esse Ciceronis e-

xemplo: metaphora ducta a stomacho, qui cibos etiam acerbos & ingratos concoquit. *Monsignus, Hist. Mulier. Philol.* ubi de Cærellia.

AD L. PLANCVM.

GELL. *lib. i. cap. 21.*] Nam neque deesse reipublicæ volo, neque supereffe.

EX EPISTOLA INCERTA.

QUINT. *lib. ix. cap. 3.*] Data Lupercalibus, quo die ¹ Antonius Cæsari.

QUINT. *lib. vi. cap. 3.*] ² Næ illi sunt pedes faceti, ac ³ deliciis ingredienti molles.

¹ *Antonius Cæsari*] Nihil aliud hic intelligi poterat, quam hoc, diadema imposuit. *Parricius.*

² *Næ illi sunt pedes*] Quintil. *ibid.* Facetum, inquit, non tantum circa ridicula opinor consistere: decoris hanc magis, & exultat

cuiusdam elegantie appellationem puto. Ideoque in epistolis Cicero hoc Bruti refert verba: Næ illi sunt pedes faceti, &c.

³ *Deliciis*] Ascensus volebat delicatior: non male: ut gressu delicato & languido *Phæd.* V. 1. Ita, moliter ire, *Propert.* 11. 12

POEMATUM

FRAGMENTA.

PHÆNOMENON

EX ARATO,

QUÆ SUPERSUNT M. T. CICERONIS FRAGMENTA.

CUM HUGONIS GROTTII SUPPLEMENTIS.

AB Jove ² Musarum primordia: semper in ore
Plurimus ille hominum est, qui conspira numine magno,

Tom. IX.

V

Con-

¹ Aratum si quis nosse vult, ejus vitam, ab antiquo scriptam auctore, Dionysius Petavius cum Latina interpretatione sua, dedit in *Uranologio*. Cicero, de *Orat.* I. 16. *Censtat inter doctos*, inquit, *hominem ignarum astrologia ornatisque versibus Aratum de celo felisque dæisse*. Id carmen inscriptum *Phænomenon*: que Cicero, *admodum adolescentulus*, ut ipse testatur (*de Nat. Deor.* II. 41.) non astronomica, opinor, eruditionis, sed artis poetica gratia, Latinis expressit versibus, & sæpe *Aratum* suum vocat. Inde pluculos versus suis ipse Philopolicis disputationibus inseruit: aliquos auctoritatis ergo adduxere Laëtantius, Priscianus, Nonnius, alii. Eas omnes reliquias, antea dispersatas, homines curiosi, cum Arati Græco contextu collatas, ordine legitimo digessi: e-

ci non invitus, quod studiosis, propter Grotiani operis inventendi difficultatem, gratum fore cognovi, ut Ciceroniana Arati fragmenta cum Grotii supplementis darem, quo legantur illa jucundius, & si tanti est, facilius intelligantur. Ipsa quidem lacunarum explerito vicem præstat Commentarii. Annotationes adjuncti novas, a doctissimo viro & singulari amico nuper acceptas. Plures potera ex Petavii *Uranologio*, & libris Hipparchi tribus, qui censuram continent Phænomenon Arati, atque adeo Ciceronis: non enim hic illius correxit errata. Sed neminem puto fore, qui astrologie sibi magistrum Ciceronem constituat. Quorsum ergo eduntur ista? Quoniam Ciceronis sunt. Non enim qui hominis effigiem saxo vel coloribus effingunt, ungues negligunt & capillos. *Olivæter.*

² *Musarum*] Nihil in Græco est Arati versu, quod huic respondeat voci, *Musarum*; sed hoc tantum: *A Jove ordianur*; ut *Ovidius* *Fast.* V. 111. *Ab Jove super opus*. Ciceronem videtur respexisse Virgilius, *Ecl.* III. 60. *Ab Jove principium Mæse*. Non *Ab Jove*, sed *A Jove* est de *Leg.* II. 3. ubi hæc recitat Cicero. Veruntamen fieri potuit, ut quamvis scripsisset in Aratidis *Ab Jove*, in dialogo de legibus mallet *A Jove*: quoniam prius

Conciliumque virum complet, pelagusque profundum,
 Et pelagi portus. Fruimur Jove, & utimur omnes.
 Nos genus illius, nobis ille omine laeo,
 Dextera prasignat, populumque laboribus urget,
 Consulat ut vitæ: quando sit terra ligoni
 Aptior, aut bubus monet, & quo tempore par sit,
 Aut serere, aut septas lymphis aspergere plantas.
 Ipse etiam in magno defixit lumina mundo,
 Ordine queque suo, atque in totum providus annum
 Astra dedit, quæ nos moneant, quæ qualibet hora
 Aptæ geri, certa nascantur ut omnia lege.
 Idem ergo primus placatur, & ultimus idem.
 Magne pater, magnum mortalibus incrementum,
 Progenies prior, & dulces ante omnia Musæ,
 Cuncti una salvoce mihi, & dum sidera canto,
 Si jus fasque sinunt, longum deducite carmen.
 Cætera labuntur celeri cælestia motu,
 Cum cæloque simul, noctesque diesque feruntur;
 Axis at immotus nunquam vestigia mutat,
 Sed tenet æquali libratis pondere terras;
 Quem circum magno se volvit turbine calum.
 Extremusque adeo duplici de cardine vertex
 Dicitur esse Polus, quorum hic non cernitur, ille
 Ad Boream, Oceani ² supera confinia tendit:
 Quem cingunt Urse celebres cognomine Plausfri,
 Quas nostri septem soliti vocitare Triones.

prisp illud granditatem dat carmini, & numerum efficit pleniorum: hoc posterior ad lenitatem familiaris colloqui magis est accommodatum. Anonymus.

3 Extremusque adeo] Hoc est, Ejus axis quem a motu liberum esse dictum est, extremities duæ Poli dicuntur. Patricius. Duplici de cardine, pro duplici cardinis; ut fulgor ab auro, pro fulgor auri. Phrasis est Gallicæ & Belgicæ frequentata. Grotius. Hoc si quis non concoquit, ita accipiat, quasi esset. Ab utraque parte, & duplici cardine. Nam ab, ab, ex, de, in multis adhibentur nullo discrimine, & eodem sensu. Cædo, inquit

G. J. Vossius, in Etymolog. ad varia transferretur. Ad cælestia, ut cum cardines dicuntur Cæli plagas. Venter, ut monet Quintilianus, Inlitt. III. 2. dicitur id, quod est eminentissimum, ut est ea mundi regio, in qua peccatus intelligitur. Adeo vox Terentio, Ciceroni, Virgilio, bonisque aliis scriptoribus valde familiaris, sæpe ad ornatum pertinet tantum, ut notat Servius, En. VIII. 585. Anon.

4 Supera] Id est supra. Ita sæpe Lucretius, atque in his poeticis Cicero. Idem.

5 Quas nostri septem soliti vocitare Triones] Versus hic extra Aratum est, a Cicero adjectus. Grotius. Quia enim Aratus dixit:

Ar-

Alterius caput, alterius flammantia terga
 Apicet, inque vicem pronas rapit orbis in ipsos
 Conversas humeros. Creta, si credere fas est,
 Ad cæli nitidas arcus venere relicta:
 Jupiter hoc voluit, quem sub benevolentibus herbis
 Ludentem ⁶ Dictæ grato posuere sub antro,
 Idæum ad montem, totumque aluere per annum,
 Saturnum fallunt dum Dictæi Corybantæ.
 Ex his altera apud Grajos Cynolura vocatur,
 Altera dicitur esse Helice, quæ monstrat Achivis
 In pelago navis quo sit verrenda, sed illa
 7 Se fidunt duce nocturna Phœnices in alto.
 Sed prior illa magis stellis distincta resulget,
 Et late prima confestim nocte videtur.

V 2

Hæc

Arati voluntur, eoque vocantur plausfra (Græcis) a similitudine: addidit Cicero: Latinis vero a junctis bubus, septentriones. Nam teste Varrone, lib. VI. de L. L. Triones boves appellantur, cum arant terram, quasi Terriones. Patricius. Arctos, five Urse duas, quoniam altera major est, altera minor, appellat Varro apud A. Gellium, III. 10. septentriones (vel potius, septem Triones) majores minoresque; quoniam in utraque septem stellæ sunt lucidiores cæteris. Virgilius En. I. 748. non septem, sed geminas Triones dixit. Nempe sidera hæc duo in Astronomia poetica sunt Urse duæ; in rusticana, Boves bis septem: & duo Plausfra. At plausfra, quod usui essent terendis frugibus, dicebantur etiam Triones. Inde est quod Virgilius duas arctos, duos septentriones, duo Plausfra appellavit geminas Triones. Anonym.

6 Dictæ] Virgil. Georg. IV. 152.

Dictæ Cæli Regem pavore sub antro.

7 Se fidunt duce nocturna Phœnices in alto]

Duo hic sunt quæ possunt offendere, constructio & mutatio. Hæc fidunt, omnes edidere.

Se fidunt multis videbitur idioticum, ut vocant, & barbarum. Responderet Grotius, dicendum hoc esse antiquo more: Cicero enim non potuisse hæc scribere, nisi perturbato Arati ordine. Aratus enim clare assignat Helicæ Græciæ, Phœnicibus alteram, quæ est ante Helicæ nominata: est autem, inquit, Grammaticorum regulis tritum hæc referendum esse ad id quod proxime antecessit. Atque a-

deo hæc referri non potest nisi ad Helicæ, cum ad Cynosuram oporteat. Grotii hæc de sentio est. Ut de his, quod sentio, dicam: poterat Cicero scribere,

Ille Phœnicæ confisi carula verrunt, maxime, cum hoc unum Græcus habeat versus, ac de nocturna duce nihil. Scriptisse se fidunt, si cui persuasit Grotius, certe non mihi. Grammaticorum legem de usu relativorum hic, ille, non semper observarunt scriptores Latini. Exempla collegit Gronov.

Observo. III. 16. Sanctus, Mineræ. II. 9. ubi opportune animadvertit, illa Grammaticorum regula id spectari unice, ut vitetur ambiguitas. In hæc est aliqua; quam ut tolleret Cicero, voces pauculas addidit, ubi lo-

cum hunc recitavit, lib. de Nat. Deor. II. cap. 41. Supplementum pedestre illud, quod esse Cicero necessarium judicavit, si Grotius versu compleret, ut facile poterat, voluisset, & eodem in loco ponere, nihil contra officium admisisset fidei interpretis, & aliqua fe-

molestia liberaret tenendæ mutationis, & defendendæ. Poterat autem vel melius, vel sic saltem:

Altera dicitur esse Helice, quæ monstrat Achivis

Lucida per rotas septeno sydere noctes,

In pelago navis quo sit verrenda; neque a-

xem

Parvula non fulgore pari Cynosura coronat;

Hæc fidunt duce nocturna Phœnices in alto.

Anonymus.

Hæc vero parva est, sed nautis usus in hac est :
 Nam cursu interiore brevi convertitur orbe,
 Signaque Sidoniis monstrat certissima navis .
 Has inter, veluti rapido cum gurgite flumen,
 Torvū Draco serpit, subter luperaque revolvens,
 Sese, 9 conficiensque sinus e corpore flexos,
 Quos cani tangunt immunes gurgitis Arctoi .
 Verum hæc extrema circumdatur agmine caudæ,
 Qua spiræ sinus est involvitur altera celo .
 Nempe Helicæ extremæ circumdatur agmine caudæ,
 Qua spiræ sinus est, caput est Cynosuridos Urse :
 Quæ tamen usque pedes summo illum a vertice tangit .
 Retrogrado hic iterum cursu convertitur anguis .
 Huic non una modo caput ornans stella relucet,
 Verum tempora sunt duplici fulgore notata,
 E trucibusque oculis duo fervida lumina flagrant,
 Atque uno mentum radianti fidere lucet :
 10 Obstipum caput, & tereti cervice reflexum,
 Obtutum in caudam majoris figere dicas .
 Opposita extremæ capitis sunt dextera caudæ .
 Hoc caput 11 hic paulum sese, subitoque recondit,

Or-

8 Torvū Draco] Hujus versus meminit etiam Priscianus, lib. XIV. Legit autem, retroquens, pro, revolvens. Patric.

9 Conficiensque sinus e corpore flexos] Lege- re malim : e corpore flexo . Sinus vero sunt sinosa volumina Virgilio. Grotius . Tamen flexos videtur hic magis poeticum. Virgilius, Georg. I. 244.

Maximus hic flexu sinoso elabitur anguis . Circum, perque duas in morem fluminis Arctoi.

Ubi sinus flexor Ciceronis expressit Virgilius suo illo flexu sinoso. Anonymus.

10 Obstipum caput] Male obstipum caput exponitur fixum, imobile. Melius Scaurus exposuit in alterum humerum reclinatam. Id docet quod sequitur tereti cervice reflexum, quod plane pugnat cum vulgata interpretatione. Grotius. Assentiri Grotio non possum, neque intelligo, qui possit caput serpentis in alterum humerum inclinari. At video posse caput esse reflexum, atque in eo

situ obstipum & immobile, ut intelligere oportet caput Draconis, siquidem ita facer; ut obtutum in caudam Urse majoris figere dicas. Grotius maluit, in caudam : hac una fortasse causa, quod in editionibus aliis casus est sextus; quæ dicendi ratio Ciceroniana est. Anonymus.

11 Hic paulum sese subitoque recondit] Non minus falsum, quam est absurdum. Et tamen omnes codices præferunt. Mihi hos versus cum cura legenti statim succurrit emendandum : subito aquore condit . Participium est subito, non adverbium . Sed tamen Aratus non voluit dicere caput Draconis aquor subire, sed stringere potius : Grotius. Non video, cur istud subito Grotium offenderit . Si enim ortus dici atque obitus parte admiscen- tur in una, ut iis, qui ad caput Draconis habitant, ne terria quidem horæ pars in una- quaque nocte obtingat, quid mirum, si ca- put Draconis, ubi se exulit, subito recon- dat sese? Anonymus.

Ortus ubi, atque obitus partem admiscen- tur in unam .
 Quod 12 tangens defessa velut mœrentis imago
 Vertitur; hanc nemo certo tibi dicere possit,
 Aut quisnam, quo sit fessus, labor : arramen illam
 Engonalim vocitant, genibus quod nixa feratur .
 Illa pete binis manibus diversa locorum,
 Atque humeros supera tensis dispenditur ulnis,
 Et super ora cavis spirantia naribus ignem
 Serpentis dextræ figit vestigia plantæ .
 Hic illa eximio posita est fulgore corona :
 Hanc Ariadnæum Bacchus restatus anorem
 Intrulit in celum, qua Nixi terga fatiscunt .
 Juxta humeros ferrum est : propter caput Anguiententis
 Quem claro perhibent Ophiucum nomine Graji,
 Est caput illius, summoque ex vertice Nixi
 Persicæ alerius candentia sidera nosces .
 Huic supera duplices humeros affixa videtur
 Stella, micans tali specie, tali que nitore,
 Fulgeat ut, pleno cum lumine Luna resulset,
 Non par est geminis manibus vigor, & licet illis
 Nec nullus splendor, nec sit parvissima moles,
 Arramen est tenuis disperso lumine fulgor .
 Hic pressu duplici palmarum continet Anguem,
 Ejus & ipse manet religatus corpore toto,
 Namque virum medium serpens sub pectora cingit .
 Ille tamen graviter nitens vestigia ponit,
 Atque oculos urget pedibus pectusque Nepai :
 Hic pressus dextra, surgit : sed parte sinistra
 Sertaque supremæ tangunt Minoia male .
 Sub spiræ quæres immenso corpore chelæ,
 Quæ tamen haud magnum jactant pro mole nitorem .
 Ipsam Helicem sequitur, non dispar forma bubulco,

95

Ar-

12 Quod tangens] Apud Ciceronem lib. II. de Nat. Deor. legitur : Attingens defessa ve- lus &c. Sed quia hoc cum præcedentibus co- herere non possit, cum tamen apud Aratum cohæreat, vero est simile Ciceronem & hoc ad suam sermonem accommodasse. Itaque

Quod tangens substitui. Grotius. Huic voci de Nat. Deor. legitur : Attingens defessa ve- lus &c. Sed quia hoc cum præcedentibus co- herere non possit, cum tamen apud Aratum cohæreat, vero est simile Ciceronem & hoc ad suam sermonem accommodasse. Itaque

Arctophylax, vulgo qui dicitur esse Bootes,
 Quod quasi remone adjunctam præ se quatit Arcton.
 Clarus hic, & subter præcordia fixa tenetur
 Stella micans radiis Arcturus nomine claro.
 Hic se sub pedibus profert¹³ finita Booti. 100
¹⁴ Spicum illustre tenens splendenti corpore Virgo.
 Sive illi Astræus pater est, qui dicitur idem
 Sideribus stellisque pater, seu quilibet alter,
 Sit felix: sane hæc narratur fabula vulgo.
 Incoluit celo terras Astræa relicto, 105
 Conventusque hominum non dedignata priorum,
 Sed nec famineos spernens invisere cætus,
 Leri expers generi mortali mixta resedit,
 Nomine Justitiæ gaudens, senibusque coactis,
 Sive foro in magno, seu laripatente platea, 110
 Civiles populis dictabat sedula leges:
 Nec mala lis fuerat, nec dum discordia nota,
 Nec fera seditio furiarat mobile vulgus,
 Sæva nec audaces fuerant freta passa carinas:
 Sed bubus tracto sulcantes vomere terras, 115
 Malebant tenui contenti vivere cultu,
 Sufficiente Dea justis pleno omnia cornu.
 Hæc manet, in sanctis dum gens manet aurea terris:
 Sed non argenti nimis est letata metallo,
 Moribus at veris prior est quoque versa voluntas, 120
 Raraque pejori junxit sua numina genti:
 Sola sed ex raucis descendens montibus ibat,
 Sub noctem, nulli teneris blandita loquelis,
 Sed simulac magnas hominum venisset ad urbes,
 Improbæ terrificis sic ulta est crimina verbis: 125
 Non ego me dignor posthac monstrare videndam,
 Degener o primæ proles nunc altera prolis,
 Degeneres iterumque iterumque habitura nepotes:

Tunc

¹³ Finita] Posita, constituta, clausa. Eodem modo locutus est de Pifrice. Finita in paribus Austri. Patricius.

¹⁴ Spicum illustre tenens] Dicimus & hic spicum, & hoc spicum. Cicero in Arato: spicum illustre ferens. Servius, Georg. l. 111.

Tunc fera bella hominum generi, cædesque nefandæ
 Impendent, culpamque comes sua pena sequetur. 130
 Sic ait, & populos intenta etiam ora tenentes
 Linquit, & ad montes sylvarumque avia tendit.
 Hæc atas vitam liquit, sobolemque reliquit.
¹⁵ Ferrea tum vero proles exorta repente est,
 Ausaque funestum prima est fabricarier ensem, 135
 Et gustare manu victum, domitumque juvencum.
 Tunc morale exosa genus Dea in alta volavit,
 Et Jovis in regno, cælique in parte¹⁶ recepta est:
 Illustrem sortita locum, qua nocte serena
 Virgo conspicuo fulget vicina Bootæ. 140
 Huic, humeros supera duplices convertitur alam
 Ad dextram, Graïo¹⁷ Protrygeter nomine dicta,
 Stella micans, tali specie, talique nitore,
 Qualis & immensæ sub cauda volvitur Arcti.
 Illa quidem flagrans: sed & huic flagrantia plura 145
 Sidera, quæ parvo poteris reperire labore.
 Quin etiam ante pedes magno fulgore norata
 Stella nitet: dehinc prima humeros subit, altera lumbos,
 Tertia sub caudam¹⁸ ad genus ipsum lumina pandit.
 Cætera sed cerro passim sine nomine fulgent. 150
¹⁹ Et natos Geminos inviles sub caput Arcti;
 Subjectus mediæ est Cancer, pedibusque tenetur,
 Magnu' Leo tremulam quatens e corpore flammam,
 Explicat hic summos ardores semita Phæbi,
 Tunc nulla apparent per cultra novalia spicæ, 155
 Principioque adeo Solis per cærulea cæli
²⁰ Hoc motu radiantis Etesiæ in vada ponti

Pro-

¹⁵ Ferrea tum vero] Quid? si ones aut areæ pro ferrea? certe & Germanicus & Avienus vertit areæ, & sic habet Græcæ Aratus. Nisi forte ferrum pro are dixerit Cicero, aut utrumque confuderit, aut certe hoc loco Heliodum, quam Aratum, imitari maluerit, ut maluit Ovidius, Metamorph. l. 127. Patrie. Vulgatam lectionem, Ferrea, tuetur Grotius.

¹⁶ Recepta est] Laëtantius lib. V. cap. 5.

legit, resedit.

¹⁷ Protrygeter] Arati interpres vocat Prævidemiatorem.

¹⁸ Ad genus] Cicero in Arato, hoc genus, pro genus protulit. Tertia sub cauda ad genus ipsum, &c. Priscianus, lib. VI.

¹⁹ Et natos Geminos] Legerem, At natos. Græcus enim habet β. Patrie.

²⁰ Hoc motu radiantis Etesia in vada ponti] Citat hunc versum Cicero in Orat. (cap. 45.)

Procumbunt glomerati, & longo flamine spirant.
 Tunc mihi non remi placeat raris indiga, verum
 Larga satis, rectoque ²¹ ad venti commoda clavo, 160
 Si cupis Aurigam, atque Aurigæ noscere stellas,
 Ullaque fama tuas Capræ pervenit ad aures,
 Hædorumque simul, quorum duo lumina cernunt
 Sæpe per iratum jactata cadavera pontum:
²² Sub lava is Geminorum obductus parte feretur. 165
 Adversum caput huic Helice truculenta tuetur.
 At Capra lævum humerum clara obtinet: illa putatur
 Ubera adhuc parvo lactenda dedisse Tonanti,
 Hanc Jovis Oleniam capram dixere ministri.
 Verum hæc est magno atque illustri prædita signo, 170
 Contra Hædi exiguum jaciunt mortalibus ignem
 Aurigæ in manibus; cuius vestigia servans,
 Corniger est valido ²³ connixus corpore Taurus,
 Quem non difficili ratione agnoscere possis.
 Namque illum exornant externi baud indiga signi 175
 Sidera, quæ virum caput olli urinque figurant,
 Inclyta per totam spargentia lumina frontem:
 Has Græci stellas Hyadas vocitare fuerunt.
 Sed pes Aurigæ dexter, cornuque sinistrum
 Tauri uno igne micant: pariterque feruntur uterque: 180
 At prior Aurigæ larum petit oceanum Bos,
 Cum tamen e placidis surgant simul æquoris undis.
 Quin etiam lasidæ domus antiquissima Cephei

ÆV

45.) ut exemplum ejus licentiæ, qua contractio non fit, sed hiatus manet. Animadvertendum vero fidem infam interpretem Arataxi verum fuisse, in quo idem est hiatus, quem in suo carmine Cicero adnotat, atque in eadem etiam sede versus. *Vittorius, Var. Lect. XII. 16.*

²¹ Ad venti commoda] Ad usum venti, prout fert venti opportunitas. Tunc enim, ut scripsit in Paraphrasi Arataxi Avienus, flata flamine propellunt pelagus: oia sunt venti: pontus vobis ipse carinas. *Anon.*

²² Sub lava is Geminorum] Interpositi vocem is ad sensum necessario desideratam.

Grævus. At plus in Græco est exemplari, quam possit intelligi ex vocula, quam interposuit Grotius. Hoc fere:

*Aurigam invenies ingentem: corpore toto
 Sub lava Geminorum obductus parte feretur.*
Anonymus.

²³ Connixus] Vox ista Tauri habitum exprimit. Nam ut ait Hyginus, *Poet. Astr. III. 20.* Taurus ad ortum signorum dimidia parte collocatur, & incidere, genuque desigere ad terram videtur. Sic enim videntur hæc esse corrigenda. Cicero infra:
Atque genu flexo Taurus connicitur ingens.
Buherius.

Ærumnis est nota suis, quam Jupiter auctor
 Progenii subito præclaris intrulit astris: 185
 Namque ipsum ad tergum Cynosuræ vertitur Arcti
 Iasides passis distendens brachia palmis,
 Tantaque ab extrema cauda discriminat Arcti
 Regula utrumque pedem, quanta pes a pede distat.
 Quod si a Cepheo paulum tua lumina baltheo 190
 Dimoveas, versus lævi agmina prima Draconis,
 Hic erit, baud plena poteris quam cernere luna,
²⁴ Obscura specie stellarum Cassiopea:
 Nam non crebra illi stellæ, neque sidera juncta
 Egregium ex variis componunt ignibus ignem: 195
 Sed quali portas firmatas objice clavi
 Occludit vinctis bifori vis obdita valvæ,
 Talia & hanc etiam prive disposita figunt
 Sidera; & ipsa adeo passis distenditur ulnis,
 Non secus ac forsem naræ miseretur iniquam: 200
 Hanc namque illustri versatur corpore propter
 Andromeda, effugiens conspectum moesta parentis:
 Quam non sollicitus noctu labor inquirundi;
 Tam clarum caput est, tam magno sidere flammant
 Ambo humeri, summique pedes, vestesque fluentes. 205
 Hæc etiam in varias distendit brachia partes,
 Urque prius, sic nunc in magno vincula mundo
 Non relevant duro defessas pondere palmas.
 Huic Equus ille jubam quatens fulgore micanti
 Summa contingit caput alvo, stellaque jungens 210
 Una tenet duplices communi lumine formas,
 Æternum ex altris cupiens connectere nodum.
 Sed latus, atque arcos depingunt terna caballi,
 Æquali a sese spatio, quæ sidera distant
 Eximio fulgore, quibus par nec caput altum 225
 Nec longa est cervix: flammantis at ultima mala
 Quattuor his aliis non cedat stella nitore,

Tom. IX.

X

Ful.

²⁴ Obscura specie] Locum hunc expens bene meritis, Petr. Dan. Huertius, *Animadv.* ait vir eruditissimus, ac de me, si quis ollum, in Manil. l. 355. *Oliverus.*

Fulgentes inter stellas media ipsa resurgens.
 Non equidem hic quadrupes, verum media tenus alio
 Conspicuis profert sonipes venerabilis ora. 220
 Hunc fama est olim propter iuga summa Heliconis,
 Hippocreneum nobis donasse liquorem:
 Tunc nondum Aonii madure virentia montis
 Fecundo latice: ut generosi prima caballi
 Ungula humum ferit, simul ingens profiliit fons, 225
 Unde caballinum primi vocitare bubulci:
 Ille quidem stillans e saxis irrigat agros
 Thespia terra tuos: sed Equus pro munere tanto
 Exornat magni penetralia lucida cali.
 Exin contortis Arius cum cornibus hæret, 230
 Ille quidem æternum longos agitatus in orbem
 Segnior baud currit signo Cynosuridos Arcti,
 Languidus obscurusque tamen, ceu luna rotundat
 Flamma aciem, Andromedæ se propter cingula volvit,
 E quibus hunc subter possis cognoscere fultum. 235
 Jam cæli mediam partem terit, ut prius illæ
 Chelæ cum pectus quod cernitur Orionis.
 Et prope conspicias parvum sub pectore claro
 Andromedæ signum, Deloton dicere Graii
 Quod soliti, simili quia forma litera claret: 240
 Huic spatio ductum simili latus extat utrumque.
 At non tertia pars lateris: namque est minor illis,
 Sed stellis longe densis, præclara relucet
 Inferior paulo est Arius, & flamen ad Austrum

25 Jam cali] Totum hunc locum ita legendum arbitratur,

Nam Cali mediam partem terit: ut prius ille

Chelæ, tum Baltheus qui cernitur Orionis.
 Hoc sensu: E quibus vinculis, vel cingulis
 Andromedæ possis cognoscere, hunc, Arietem,
 fultum subter, sub ipsis videlicet Andromedæ
 cingulis. Sicut enim, inquit, aries
 in mediâ cæli parte, sicut libra ipsa (chelæ)
 & sicut Baltheus Orionis. Mediam autem cæli
 partem intelligit eam, quæ a polis, qui
 extremas cæli partes obtinere dicuntur, un-

dique distat æqualiter. Astrologi circulum
 Equatorem ex eo nominant: quem circulum
 ex signis Zodiaci sola duo contingunt
 Arius & Libra: pro qua Aratus scorpionis cæli
 ponit. Que signa ubi sol motu suo progre-
 diens attingit, æquinoctia in universo terra-
 rum orbe constituit. E cæteris autem syde-
 ribus contingit hunc quoque Zona, quod ait
 Aratus, & quod post eum Cicero, Baltheus
 Orionis. Patrius.

26 Andromedæ signum] Non, signum An-
 dromedæ conspicias, sed, sub Andromedæ cla-
 ra pectore parvum signum conspicias. Idem.

Inclinatior, atque etiam vehementius illo
 Pifces, quorum alter paulo prælabitur ante, 245
 Et magis horrifonis Aquilonis tangitur alis,
 Atque horum e caudis duplices velut esse catenæ
 Atcuntur, sua diversæ per lumina serpunt:
 Atque una tandem in stella communiter hærent, 250
 Quam Veteres soliti cælestem dicere Nodum.
 Andromedæ lato ex humero si quærere perges,
 Appositum poteris supera cognoscere piscem.
 E pedibus, natum summo Jove Persea vises,
 Quos humeris retinet defixo corpore Perseus; 255
 Quem summa ab regione Aquilonis flamina pulfant.
 Hic dextram ad sedes intendit Cassiopeæ,
 Diversosque pedes, vinctos talaribus aptis,
 Pulverulentus uti de terra lapsu repente
 In cælum victor magnum sub culmine portat. 260
 At propter lævum genus omni ex parte locatas

X 2 Par-

27 Pifces] Hic versus cum sequenti etiam
 in lib. II. de Nat. Deor. reperitur, nullo
 discrimine, nisi quod pro Horrifonis, ubi le-
 gitur horriforis. Quod quoniam sæpe evenit,
 ut hæc Arata aliter hoc atque illo loco a
 Cicero ipso recitentur, existimandum est
 (nisi scibi filo ipsi orationis obsequitur)
 aut varietate lectionis proponenda luxuriare
 ipsam; aut emendatiora a viro jam facta
 recitari, que olim minus exacte ab adole-
 scentulo conversa fuerant. Unde quoque fa-
 ctum existimo: ut ab Hygino & Prisciano
 aliter quoque permulta recitentur, quam hic
 leguntur. Probabitur legunt quidam, non e-
 xistimantes posse dici prælabitur ante, cum
 præ id exprimat, quod ante. At est in his
 ipsis Aratæ scorpionis præ se præpositus fle-
 bile acumen. Idem.

28 Quam veteres] Versum hunc expendit
 diligenter Per. Vid. Var. Leth. XXXI. 11.
 29 E pedibus] Sensus est: E lato hume-
 ro Andromedæ poteris piscem cognoscere. Ibi
 enim situs est. Ex pedibus autem ipsidem
 Andromedæ, Persea cognosces; is enim pe-
 des Andromedæ humeris retinet. Patrius.

30 Pulverulentus uti] Hoc est, habitu cur-
 soris, qui pulverem in stadio collegerit. Sic
 enim effingitur Perseus. Anonymus. Hunc
 locum sic emendo. Diversosque &c.
 In cælum victor magno sub culmine portat.
 At propter lævum genus omni ex parte locatas
 Par-

In cælum victor magno sub culmine portat.
 Rerum astronomicarum auctores in terram
 ruere dicunt ea quæ occidunt; et contra o-
 rientia in cælum et terris redire. Hac ratio-
 ne Cicero putavit Arato Persea orientem de-
 scribi. De terra elapsus, dicit pro, de terra
 ascendens. Victor legendum, non victor. Ma-
 gno sub culmine, pro Magnum sub culmine.
 Nam veteres illas (ut vocant) præpositio-
 nes in, sub, super, nullo omnino discrimine
 cum accusandi & auferendi casu exulterunt.
 Grotius.

31 At propter lævum genus] Davilio si cre-
 dimus in lib. de Nat. Deor. II. 44. Servius
 legit Hujus propter lævum genus, En. III.
 22. quæ lectio videtur illi critico non esse
 temere repudianda. Non repudiabitur teme-
 re; repudiabitur tamen. Servii verba hæc
 sunt: Cornu animatis indeclinabile est; licet
 genitivum usurparit Luconus, ut: Cornus ti-
 bi cura sinistra Lentule. Sic Cicero in Arato:
 hujus genus, pro genu. Non dicit Servius,
 quod scripserit Cicero. Hujus propter lævum
 genus: sed quod declinavit. Hæc genu, hujus
 genus; ut Luconus declinavit Hæc cornu, hu-
 jus cornus. Non ergo hunc respiciebat ver-
 sum, in quo genus est casus quarti; sed a-
 lium, in quo esset casus secundi, Anonymus.

Parvas Vergilias tenui cum luce videbis.
 Hæc septem vulgo perhibentur more vetusto
 Stellæ, cernuntur vero sex undique parvæ.
 At non interisse putari convenit unam: 265
 Sed frustra temere a vulgo ratione sine ulla
 Septem dicier, ut veteres statuere Poetæ,
 Æterno cunctas ævo qui nomine 32 dignant.
 Alcyone, Meropeque, Celæno, Taygeteque,
 Electa, Steropeque, simul sanctissima Maia. 270
 Hæc tenues parvo labentes lumine lucent:
 At magnum nomen signi, clarumque vocatur,
 Propterea quod & ætatis primordia 33 clarat,
 Et post hyberni præpandens temporis ortus,
 Admonet, ut mandent mortales femina terris, 275
 Inde Fides leviter posita & 34 convexa videtur;
 Mercurius parvis manibus quam dicitur olim
 35 In cunis fabricatus in alta sede locasse.
 Quæ genus 36 ad lævum Nixi delapsa resedit,
 Atque inter flexum genus, & caput Alitis hæsit. 280
 Namque est Ales avis, lato sub tegmine cali
 Quæ volat, & serpens geminis secat aera pennis.
 Altera pars huic obscura est, & luminis experts:
 Altera nec parvis, nec claris lucibus ardet,
 Sed mediocre jacit quatiens e corpore lumen. 285
 Hæc dextram Cephei dextro pede pellere palmam
 Gestit: jam vero clinata est ungula vehemens
 Fortis Equi, propter pennati corporis alam.
 Ipse autem labens 37 multis Equus ille tenetur

32 Dignant] Legere malunt alii *signant*.
 At veteres dicebant, *Digno, Dignavi*. Idem.
 33 Clarat] Declarat, significat. Verbo
clarare usitur in eundem sensum alibi Cicero,
 Lucretius non semel, & veteres alii.
 Sunt qui malint:
Ad ætatis primordia clarat.
 Id est, apparet sub initium ætatis. Idem.
 34 Convexa] De Nat. Deor. II. 44. pro
convexa est *convexa*. Cur autem leviter posita?
 Quoniam, ut mox dicit, *delapsa resedit*.

inter flexum genus, & caput Alitis hæsit. Cui
 convexa? Aliti. Idem.

35 In cunis] Hæc est vera lectio, inquit
 Grotius. Non dubitabit qui Græcum Arati
 versum legerit. Alii habent *Infrimis*. Idem.

36 Ad lævum Nixi] Appellat Cicero Ni-
 rum, vel *Nisum*, imaginem illam parentem
 nomine, de qua superius dixerat:

*Engonastin vocitant, genibus quia nixa ser-
 tur. Patricius.*

37 Multis... Piscibus] Aratus dicit duos
 Pisces.

Piscibus: huic cervix dextra mulcetur Aquari. 290
 Serius hæc obitus terræ 38 visit Equi vis,
 Quam gelidum valido de corpore frigus anhelans.
 39 Corpore semifero 40 magno Capricornus in orbe:
 Quem cum perpetuo vestivit lumine Titan,
 Brumali stectens contorquet tempore cursum. 295
 Hoc cave te ponto studeas committere mensæ:
 Nam non longinquum spatium labere diurnum,
 Non hyberna cito volvetur curriculo nox:
 Humida non sese vestris aurora querelis
 Ocyus ostendet, clari prænuntia solis, 300
 At validis æquor pulsabit viribus Ausfer:
 Tum fixum tremulo quatiatur frigore corpus.
 41 Sed tamen anni jam labuntur tempore toto.
 Nec cui signorum cedunt, neque flamina vitant,
 Nec metuunt canos minitanti murmure fluctus. 305
 At naute fulica similes, mergoque natanti,
 Anxia per rotum jactantes lumina pontum,
 Nequicquam nusquam parentia livora querunt,
 Dum tenuis nigro tabula hos distinguit ab Orco.
 42 Atque etiam supero, navi pelagoque vagatus, 310

Men-

Pisces. Atqui duo non sunt multi. Hinc e-
 mendationes. *Multis, binis, geminis, nivis-
 que, junctis, cinctis*. Et sane communi vin-
 culo continentur ambo; cum ut facili lapsu
 existere possit *multis* ex *junctis, cinctis*, no-
 vianus: *Hispida scops marcos species Capricorni*.
Buberius.

38 *Visit equi vis*] Prima editio habebat:
Justi equinis, quod nihili est. *Equi vis*, est
 equus. Quæ dicendi ratio, ex Græcotum i-
 mitatione, Lucretio familiaris est, atque Tul-
 lio in his versibus. *Terræ obitus*, est circuitus
 quem æstra conficiunt, dum lucent. Lu-
 cretius, IV. 304.

Sydæra... longos obitus exorta revolvunt,
Cum per mensa suo sunt calum corpore clava.
 Quæ est, *revolvunt obitus?* iterant circuitus,
 lucent denovo. Quocirca *visere obitus*, est ap-
 parere, lucere, quod in Græco etiam est e-
 xemplari; neque hic *obitus* est occasus. Var-
 bum *visere* non semel in his occurrit Frag-
 mentis. *Anonym.*

39 *Corpore semifero*] Capricornus pingitur

semicaper & semipiscis; hoc inferne, illud
 superne. Quæ parte est caper, in censu est
 bestiarum circorum; quæ parte piscis, in fe-
 rarum. *Legitur corpore semifero*. Idem. Le-
 gendum videtur *corpore serifero*. Sic enim A-
 vianus: *Hispida scops marcos species Capricorni*.
Buberius.

40 *Magno Capricornus in orbe*] Magnum
 orbem dicit Zodiacum, vel orbem signife-
 ram, in quo sedem habet Capricornus. *An-*
 41 *Sed tamen anni jam labuntur tempore*
 toto] Anni est signendi casus, non rectus
 pluralis. Deinde *labuntur*, refertur ad nau-
 tas, subauditio nominativo, ut & apud Ara-
 tum. Libens legerim, *Sed tamen en anni* Scd.
Grotius. Suspiciabatur Patricius legi posse:
Sed naute iam anni... vel: sed nautes iam
anni. Aratus magis poetice dixit:
Sed naute iam toto nigrescit pappibus anno
Anonymus.

42 *Atque etiam supero*] Supero mensæ,
 id est superiore, quo sol est in Sagittario.
 Ara-

Mense, Sagittipotens solis cum sustinet orbem,
 Non multo leviora putes instare pericla,
 Ante nigras caecus tenebras subducere puppim.
 Nam jam cum minus exiguo lux tempore praesto est,
 Hoc signum veniens poterunt praenoscere nauta: 315
 Jam prope praecipitante licebit visere nocte,
 Ut sese ostendens emergit Scorpius alte,
 Posteriore trahens flexum vi corporis arcum.
 Sed Nepa non multum prior, at prior exit ab undis.
 Jam supera cernes Arcti caput esse minoris, 320
 Et magis erectum ad summum versarier orbem.
 Tum sese Orion toto jam corpore condit
 Extrema prope nocte, & Cepheus conditur ante
 Lumborum tenuis, a palma depulsus ad undas,
 Hic missore vacans fulgens jacet una sagitta, 325
 Quam propter nitens penna convolvitur Ales;
 Et clinata magis paulo est Aquilonis ad auras.
 At propter se Aquila ardentis cum corpore portat,
 Igniferum mulcens tremebundis aethera pennis,
 Non minus ingenti cum corpore, sed grave moestis 330
 Ostendit nautis perturbans aequora signum.
 Tum magni curvus Capricorni cornua propter
 Delphinus jacet, haud nimio lustratu nitore,
 Praeter quadruplices stellas in fronte locatas,
 Quas intervallum binas differminat unum: 335
 Caetera pars latet, ac tenui cum lumine serpit.
 Illa quae fulgent lucis ex ore corusco,
 Sunt inter partes gelidas Aquilone locata,
 Atque inter spatium & lati vestigia solis.

At

Arati Graeci hoc habent: At vero, in mense antecedente, mari multa passus, quando sol arcum: redioremque arcus incendit, hoc est Sagittarium, sub vesperam navem reducit, non amplius fidens nocti. Idem.
 43. Arcum] Arcus designat Arcientem vel Sagittarium, qui Scorpium sequitur, ita ut illum trahere Scorpius videatur. Eub.
 44. Depulsus ad undas] Sidera cum occi-

dunt, dicuntur in Oceanum descendere Au.
 45. Quas intervallum &c.] Avienus: Bis gemino discorsis sic micat ignipotens lux.
 46. Caetera pars latet] Antea sane dixerat, eundem Delphinum, de quo hic loquitur, haud nimio lustratum esse nitore: ut convenientissime hoc item loco latere illum dicere potuisset videatur. Patrius.

At pars inferior Delphini fusca videtur
 Inter solis iter, simul inter flamina venti,
 Viribus erumpit qua summi spiritus Austris,
 Exinde Orion obliquo corpore nitens,
 Inferiora tenet truculenti corpora Tauri:
 Quem qui suspiciens in caelum nocte serena,
 Late dispersum non viderit, haud ita vero 345
 Caetera se speret cognoscere signa potesse.
 Namque pedes subter rutilo cum lumine claret
 Fervidus ille Canis stellarum luce refulgens;
 Hunc tegit obscurus subter praecordia venter:
 Nec toto spirans rapido de corpore flammam
 Aethiferos validis erumpit flatibus ignes:
 Totus ab ore micans jacitur mortalibus ardor,
 Sirion hunc Graeci praeclearo nomine dicunt.
 Hic ubi se pariter cum sole in culmina caeli 355
 Extulit, haud patitur foliorum tegmine frustra
 Suspensos animos arbuta ornata tenere:
 Nam quorum stirpes tellus amplexaprehendit,
 Haec augens anima, vitali flamine mulcet:
 At quorum nequeunt radices findere terras,
 Denudat foliis ramos & cortice truncos. 360
 Tendentem occiduas etiam hunc sentimus ad oras:
 Caetera signandis sunt languida sidera membris.
 Hunc propter, subterque pedes, quos diximus ante,
 Orioni jacet levipes Lepus. Hic fugit istus 365
 Horrificos metuens rostri tremebundus acuti.
 Nam Canis insecto sequitur vestigia cursu
 Praecipitantem agitans, orientem denique paulum,
 Cur-

47. Haud patitur] Obscurius dictum, hanc

habet sententiam: Non patitur ut arbuta ornata foliorum tegmine, frustra teneant suspensos hominum animos, dubitantes, quae illorum radices egerint, quae non egerit. Idem.

48. Caetera signandis sunt] Reliquae stellae, quas habet Sirius, praeter illam quae in ore est, vim non habent, languidulae sunt, aptae tantummodo signandis ejus membris, ad par-

tes corporis designandas.

49. Ante] Supra vers. 348.

50. Orientem denique] Denique, simul, cum, simileque particulas pro copula usurpat Cicero. Sensus itaque est: Canis Leporem insequitur, occidentem agitans, & paulum jam ortum. Ita convenit Arato: alias ipse sensus non constabit. Grosius.

Curriculum nunquam defesso corpore sedans
 At Canis ad caudam serpens pralabitur Argo,
 Conversam præ se portans cum lumine puppim,
 Non aliæ naves ut in alto ponere proras
 Ante solent rostro Neptunia prata secantes;
 Sed conversa retro cæli se per loca portat.
 Sicut cum ceptant tutos contingere portus,
 Obvertunt navem magno cum pondere nautæ,
 Averfamque trahunt optata ad litora puppim,
 Sic conversa vetus super æthera labitur Argo,
 Atque usque a prora ad celsum sine lumine malum,
 A malo ad puppim clara cum luce videtur.
 Inde gubernaculum disperse lumine fulgens,
 Clari posteriora Canis vestigia tangit.
 Exin semotam procul, in tutoque locatam
 Andromedam tamen explorans fera quarere Pistris
 Pergit, & usque sitam validas Aquilonis ad auras.
 Cæcula vestigat finita in partibus Austri.
 Hanc Aries tegit; & squammosi corpore Pisces,
 Fluminis illustri tangentem corpore ripas.
 Namque etiam Eridanum cernes in parte locatam,
 Cæli, funestum magnis cum viribus amnem,
 Quem lacrymis mœsta Phaetontis sæpe sorores
 Sparserunt, lethum moerenti voce canentes.
 Hunc Orionis sub lava cernere planta
 Serpentem poteris, proceraque vincla videbis,
 Quæ retinent Pisces, caudarum parte locata.
 Flumine mixta retro ad Pistris, terga reverti.
 Hic una stella necluntur, quam jacit ex se
 Pistris spinæ valida cum luce resurgens.
 Exinde exigua tenui cum lumine multæ,

51 Curriculum nunquam... sedans] Id est, nunquam cursum inhibens, nunquam quiescens. Id autem hic de Cane dicitur, at a Libi de Nat. Deor. II. 44. de Lepore. Ex quo sane comitio, versum huc laxatum, sic restitutum esse.

In-
 Hic fugit illius
 Horificos motuens nostri tremebundus acuti.
 Curriculum nunquam defesso corpore sedans.
 Nam Canis infesto sequitur vestigia cursu.
 Precipitantem agiens, &c. Patric.

Inter Pistricem fusæ sparæque videntur,
 Atque gubernaculum stellæ, quas contigit omnes
 Formidans acrem morsum Lepus; his neque nomen,
 Nec formam veteres certam statuisse videntur.
 Nam quæ sideribus claris natura polivit,
 Et vario pinxit distinguens lumine formas,
 Hæc ille astrorum custos ratione notavit,
 Signaque signavit cælestia nomine vero:
 Has autem quæ sunt parvo cum lumine fusæ
 Consimili specie stellæ, parilique nitore,
 Non potuit nobis nota clarare figura.
 Exinde australem soliti quem dicere Pisces,
 Volvitur inferior Capricorno versus ad Austrum,
 Pistricem observans, procul illis Piscibus hærens.
 At prope conspicias expertes nominis omnes,
 Inter Pistricem, & Pisces quem diximus Austri,
 Stellæ sub pedibus stratas radiantis Aquari.
 Propter Aquarius obscurum dextra rigat amnem,
 Exiguo qui stellarum candore nitescit.
 E multis tamen his duo late lumina fulgent:
 Unum sub magnis pedibus cernetur Aquari:
 Quod superest gelido delapsum flumine fontis
 Spiniferam subter caudam Pistris adhæsit.
 Et tennes stellæ perhibentur nomine aquæ.
 Hic aliæ volitant parvo cum lumine claræ,
 Atque priora pedum subeunt vestigia magni
 Arcitenentis, & obscuræ sine nomine cedunt.
 Inde Nepæ cernes propter fulgentis acumen
 Aram, quam statu permulcet spiritus Austri,
 Exiguo superum quæ limina tempore tranat:
 Nam procul Arcturo est adversa parte locata:
 Arcturo magnum spatium supera dedit, orbem
 Jupiter huic parvum inferiore in parte locavit.
 Hæc tamen æterno invifens loca curriculo nox,

Tom. IX.

Y

Signa

52 Spatium] Spatium & orbem vocat argo, ad occidentalem per datum signum datum illum, qui ab orientali Finitoris situr. Grotius.